Tekst: Rutger Vahl
Beeld: Corbis

Meer ruggensteun door nieuwe

Meldcode huiselijk geweld

Veel zorgprofessionals hebben een antenne voor het signaleren van huiselijk geweld. Toch blijkt het in de praktijk lastig 'gevoelens van onbehagen' om te zetten in concrete daden, zoals het organiseren van hulp of het doen van een melding. De nieuwe Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling geeft aan hoe te handelen bij een vermoeden dat er iets niet pluis is.

Een gebroken arm, een blauw oog of een bloeduitstorting; van de trap gevallen of tegen een deur gebotst. Het clichébeeld wil dat slachtoffers van huiselijk geweld zich bij de zorgprofessional melden met (ernstig) letsel en een niet erg geloofwaardig verhaal. Maar de praktijk is zelden zo zwart-wit. Een van de grote problemen bij mogelijke mishandeling binnen het gezin is dat de signalen vaak subtiel zijn. Het vergt een geoefend oog om die signalen op te merken en juist te interpreteren. Maar er is meer nodig dan alleen een geoefend oog: de zorgprofessional moet ook moed hebben en het risico durven lopen dat er achteraf toch geen sprake blijkt van mishandeling.

Om (zorg)professionals concrete handvatten te geven bij het signaleren en melden van huiselijk geweld is sinds juli 2013 de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling van kracht. De code kent geen 'meldplicht' (d.w.z. dat elk vermoeden van mishandeling bij de instanties moet worden aangemeld), maar moet door zorgprofessionals wel verplicht worden toegepast.

Naar schatting een miljoen Nederlanders is jaarlijks slachtoffer van mishandeling binnen het gezin. Bij 200.000 tot 230.000 mensen gaat het om structurele mishandeling. Onder hen zijn meer dan 100.000 kinderen. Zorgprofessionals behoren tot de groep die als eerste signalen van huiselijk geweld ziet. Toch doen zij weinig meldingen. Van de 17.000 meldingen van kindermishandeling in 2007 was slechts 2 procent afkomstig van een (huis)arts.

Dat zorgprofessionals nauwelijks melden heeft verschillende oorzaken. Allereerst hebben zij moeite signalen te herkennen en op juiste waarde te schatten. Dat heeft te maken met de tijdsdruk waaronder gewerkt moet worden, maar ook met grote dilemma's. Zo zegt tandarts Margot de Groot-Nievaart uit Ermelo: "Ik zit dertig jaar in het vak en heb meerdere malen letsel aan het gebit gezien waarvan ik dacht: dit klopt niet. Maar veel vaker zijn de signalen minder opzichtig. Dan valt mij bijvoorbeeld op dat kinderen hun tanden niet hebben gepoetst als ze voor controle komen, terwijl ze dat vroeger wel deden. Dat is verdacht. Tegelijkertijd heb ik altijd twijfel: interpreteer ik de signalen wel juist? Is er geen andere verklaring mogelijk?"

In al die jaren heeft De Groot wel mogelijke gevallen van mishandeling met collega's besproken maar nog nooit melding gedaan. Dat er nu een nieuwe Meldcode is die voor álle zorgprofessionals geldt, vindt De Groot een goede stap vooruit. Ze ziet de code vooral als een instrument om te léren melden. "Het onderwerp komt weer even goed in de spotlights te staan en draagt eraan bij dat je als zorgprofessional bewust nadenkt over mogelijk huiselijk geweld en de te nemen acties."

Inschatting

Een andere reden waarom zorgprofessionals terughoudend zijn in het melden van huiselijk geweld, is het risico dat de patiënt (beledigd) wegloopt. Logopedist Bea Kunst uit Alkmaar: "Mijn grote angst is dat een melding tot onherstelbare schade in de vertrouwensrelatie leidt. Een collega in onze praktijk praatte over een mogelijk geval van kindermishandeling met een arts. Die maakte vervolgens melding bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling. Het gevolg is dat de ouders alle zorg weigeren en we ze ook in onze logopediepraktijk niet meer hebben teruggezien. Hoe het nu met het betreffende kind gaat, weten we niet."

De gevallen van het meisje van Nulde, de kleuter Savannah en het Maasmeisje leidden een paar jaar geleden tot een aanscherping van de code kindermishandeling van de KNMG. Maar zelfs met codes en protocollen blijft het mogelijk situaties verkeerd in te schatten. Bea Kunst vertelt over een jongetje dat weigerde te praten. "De situatie was complex omdat het een meertalig gezin betrof. Wilde het jongetje met mij geen Nederlands spreken of was er sprake van mutisme? Ik had een gesprek met de vader en die bezwoer me dat zijn zoontje thuis veel praatte. Ik liet me overtuigen. Een jaar later bleek dat het jongetje thuis ernstig mishandeld werd."

De nieuwe Meldcode kan niet voorkomen dat patiënten beledigd (of uit angst) weglopen bij de zorgverlener en zal evenmin een einde maken aan schrijnende incidenten zoals hierboven genoemd. De code, die door een groot aantal beroepsgroepen is omarmd, geeft (zorg)professionals wel meer ruggensteun als ze iets tegen mogelijk huiselijk geweld willen ondernemen. Bovendien zorgt de code voor een gestructureerde aanpak, met name door het stappenplan dat bij de code hoort en dat zorgprofessionals bij vermoedens van huiselijk geweld moeten doorlopen.

Stappenplan

Stap 1 uit het stappenplan van de Meldcode is het bespreken van de casus met collega's. Stap 2 is het inwinnen van advies bij derden, waaronder het Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG) of het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK). Logopedist Bea Kunst: "Goed aan de nieuwe Meldcode vind ik dat je met instanties als het AMK en het SHG contact kunt opnemen zonder dat dit meteen tot een melding leidt. Je vraagt advies maar blijft zelf verantwoordelijk hoe je verder met je vermoedens van mishandeling omgaat. Met de Meldcode in de hand zou ik in het geval van het jongetje met mutisme toch meer met derden over de casus hebben gesproken en op basis daarvan waarschijnlijk nog indringender hebben doorgevraagd bij de vader."

Het gesprek met de betrokkenen is stap 3 in het stappenplan. Hiervoor zijn zeer goede communicatievaardigheden vereist, beaamt huisarts Jurriën Wind >

> uit Wijk & Aalburg. Hij had recent een jonge vrouw tegenover zich van wie hij vermoedde dat ze slachtoffer was van incest. “Dat vermoeden kun je niet uitspreken zonder dat je eerst veel tijd hebt gestoken in het opbouwen van een vertrouwensband. Is die onvoldoende sterk, dan loop je als huisarts een groot risico. Niet alleen dat de patiënt in kwestie bij je wegloopt, maar ook dat je als huisarts beschuldigd wordt van onzorgvuldig handelen. Ik heb dat laatste wel meegemaakt, en dat zijn heel vervelende situaties.”

Hoe moeilijk het ook is om de situatie met de betrokkenen te bespreken, toch kan het positief uitpakken. Bea Kunst: “Ik had een patiëntje dat, naar ik vermoedde, slachtoffer was van mishandeling. Na overleg met een collega en de school ging de schooldirecteur het gesprek aan met de ouders. Daarop barstte de vader in tranen uit en biechtte hij op dat hij inderdaad zijn kind mishandelde en graag hulp zou krijgen.”

Sylvie Lo Fo Wong is huisarts in het UMC St Radboud Nijmegen en promoveerde in 2006 op een onderzoek naar huiselijk geweld: “Het bespreekbaar maken van mishandeling is voor iedere zorgprofessional moeilijk. Ook voor mij en ik heb veel ervaring met het onderwerp. Het lastigste vind ik als patiënten zelf nog in de ontkennende fase zitten, terwijl ik uit alle signalen opmaak dat de situatie ernstig is. Maar als patiënten dat zelf nog niet inzien, sta je machteloos.” Met de nieuwe Meldcode staat de zorgprofessional nu sterker. “Als patiënten blijven ontkennen terwijl je als zorgprofessional erg bezorgd bent, kun je met de code in de hand zeggen dat je je verantwoordelijkheid moet nemen. Bijvoorbeeld door advies in te winnen bij het AMK of het SHG of de casus te bespreken met collega’s.”

Kindcheck

In de regio Rotterdam wordt al een aantal jaren gewerkt met een meldcode. Volgens Sylvie Lo Fo Wong leert de ervaring daar dat een meldcode ertoe leidt dat zorgprofessionals serieuzer met het onderwerp omgaan. De cijfers wijzen dit ook uit. Het aantal adviezen door het Steunpunt Huiselijk Geweld verviervoudigde in de jaren 2007-2012. Het aantal consulten door het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling verdriedubbelde. “Het betekent dat Rotterdamse zorgprofessionals veel vaker advies zijn gaan inwinnen, en vervolgens zelf hun afweging hebben gemaakt hoe met de mishandeling om te gaan”, zegt Lo Fo Wong. Ze vindt het goed dat de nieuwe landelijke Meldcode ook over huiselijk geweld gaat. “Tot nu toe zijn zorgprofessionals met name gericht op het signaleren van kindermishandeling. Pas sinds een jaar is de blik verbreed naar huiselijk geweld. Dat is goed omdat in het geval van kindermishandeling ook de moeder slachtoffer van mishandeling kan zijn.”

Huisarts Jurriën Wind is van plan om met het stappenplan te gaan werken. Maar hij vindt dat er grenzen zijn aan wat hij kan en mag doen. “Ik werd laatst gebeld door iemand die huiselijk geweld vermoedde bij een patiënt van mij. Dat botst met mijn beroepsgeheim, maar ook met de privacy van mijn patiënten. Zolang deze patiënt zich niet bij mij meldt met een hulpvraag, kan en wil ik niet in actie komen. Want wie is de beller? Wat zijn de motieven achter het telefoontje? Zijn die zuiver of speelt er wellicht een ruzie? En is iemand geestelijk wel helemaal bij zinnen? Dat kan ik niet bepalen op basis van een telefoongesprek. Ik heb deze beller gezegd bij sterke vermoedens zelf contact op te nemen met een meldpunt. Ik hoop dat hij dat gedaan heeft.” <

Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

De nieuwe Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling, die sinds juli 2013 van kracht is, geldt voor alle professionals die beroepsmatig met gezinnen en kinderen te maken hebben, zoals leerkrachten, zorgprofessionals en medewerkers in de kinderopvang. Maar dat is niet het enige nieuwe. Anders dan al bestaande codes gaat de nieuwe Meldcode niet alleen over kindermishandeling, maar is nadrukkelijk ook de ouder/verzorger als slachtoffer van huiselijk geweld in beeld. De code beschrijft wat (zorg)professionals moeten doen bij vermoedens van huiselijk geweld. Kern van de code, die verplicht moet worden toegepast, is een stappenplan:
stap 1 breng de signalen in kaart;
stap 2 overleg met een collega en vraag indien gewenst advies bij een Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG) en/of Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK);
stap 3 ga het gesprek aan met de cliënt;
stap 4 weeg het huiselijk geweld of de kindermishandeling en raadpleeg bij twijfel altijd het SHG en/of AMK;
stap 5 organiseer hulp of maak melding van mishandeling.

meldcode.nl